

Prof. dr. SLAVKO KULIĆ neobičan je znanstveni svat – sintezolog. Njegova znanstvena misao, naime, sinteza je više vrsta znanja, kako onih s područja ekonomije – govorimo o dugogodišnjem profesoru na Ekonomskom institutu u Zagrebu, koji je danas u mirovini – tako i onih s područja sociologije, filozofije, prava, politologije, međunarodnih odnosa itd.

Osim što je stalni član Hrvatske akademije ekonomske znanosti, Hrvatskog vijeća europskih pokreta, Međunarodnog filozofa za mir i Svjetskog parlamenta, dr. Kulić redoviti je gost svjetskih i međunarodnih foruma i skupova, na kojima, kako kaže, „prati civilizacijski ishod, kao i politički, ekonomski, pravni, socijalni i vojni“.

Svi oblici života u Hrvatskoj polako nestaju, brojčano se smanjuju: i biljke, i životinje, i ljudi, čak i gljive. Samo bakterije i virusi mutiraju

Ovaj svestrani znanstvenik nedavno je u splitskoj Sveučilišnoj knjižnici održao predavanje za javnost na temu „Svijest, svijet i hrvatska stvarnost – kulturni (intelektualni) i politički konsenzus o Hrvatskoj kao subjektu kulture i civilizacije“, što je i bio povod za ovaj razgovor.

»**S obzirom na temu vašeg splitskog predavanja, što biste rekli: je li Hrvatska u ovih četvrt stoljeća samostalnosti postala subjekt kulture i civilizacije?**

Teško je govoriti o tome u uvjetima kad je najveća investicija u Hrvatskoj psihijatrijska bolница u Popovači, a kulturne institucije poput Studentskog centra se pretvaraju u sudnice, jer postojeće više nisu dovoljne. Tražića je država koja čeka na prihode od turizma. Svi oblici života u Hrvatskoj polako nestaju, odnosno brojčano se smanjuju: i biljke, i životinje, i ljudi, čak i gljive. Samo bakterije i virusi mutiraju. S druge strane, hrvatski prostor je jedan od najkvalitetnijih prirodnih prostora na Zemljama. Zašto onda svi oblici života nestaju?

„Tragična je država koja čeka na prihode od turizma“

Očito zbog nas kao subjekata.

Beskonceptijsko stanje

»**Kako to? Zašto? Kakvi smo to subjekti?**

- Od 1991. do danas hrvatska stvarnost nije politički konstruirana, a bez toga nema ni pravne konstrukcije, ni ekonomske, ni socijalne. Naprsto, mi smo u beskonceptijskom stanju. Hrvatska stvarnost je pod utjecajem neoliberalne doktrine u kojoj je svatko sam sebi svrha. Ako mi u 24 godine nismo u stanju konstituirati 4,3 milijuna ljudi, onda problem nije u nama nego u onima koji misle da nas vode.

»**Dobro, zašto se u 24 godine nismo uspjeli konstituirati kao subjekt civilizacije i kulture?**

- Mi smo 23 godine, sve do lani, bili pod Schengenskim zidom, a taj je tvrdi od Berlinskog zida. Mi smo prije svega mediteranska kultura i civilizacija, pa tek onda balkanska i srednjoeuropska, pri čemu ovo „balkanska“ nije sporno, nego se konotira kao primitivno: zašto smo to dopustili? Naime, kulturno tretiranje određuje političko tretiranje. Još 1989. godine, kad smo izlazili iz jednog civilizacijskog ustroja i ulazili u drugi, upozoravao sam da Europska unija ne traži pregovarače nego izvođače.

»**Danas se svijet ponovno prestrojava. Gdje vidite naše mjesto?**

- U budućnosti bi od sadašnjih 234 države trebalo nastati oko 400 država. To znači da ćemo imati nemirani svijet, uključujući i prostor bivše Jugoslavije, jer zamrznuti konflikti samo čekaju odmrzavanje. Što se tiče ekonomije, pratim rad Svjetske organizacije rada i skupova G-20, gdje se dugoročno određuje odnos kapitala i rada. Dakle, imamo izbor: da plaćamo veću cijenu kapitala ili da pristanemo raditi za nižu cijenu rada. Drugim riječima, u budućnosti ćemo imati još nižu cijenu rada.

»**Na predavanju ste govorili o dva prevladavajuća sistema mišljenja u svijetu, kreativizmu i evolucionizmu, ali ni zajedan sistem niste baš našli lijepo riječi?**

- Kreativizam se temelji na filozofiji straha od Boga i traži pobožnost, poslušnost i podložnost, dok se evolucionizam bazira na filozofiji nasilja i pravu jačega, te također traži podložnost. To su oba ograničena mišljenja, ali kreativizam ipak pokušava potvrditi potrebu za moralom, dok ga evolucionizam isključuje. Od 7,4 milijardi ljudi na svijetu njih 89 posto su vjernici, dakle vjerski deterministi, dok je 11 posto evolucionista, sekularista, etatista ili suvremenih darvinista.

Znanost i Crkva

»**Kako komentirate pokušaje Crkve u Hrvatsku da ugrozi sekularnost naše države, iako je u zapadnom civilizacijskom krugu vjera od države odvojena još Francuskom**

građanskom revolucijom iz 18. stoljeća?

- Tu ne krivim Crkvu nego znanost. Ako vidimo da su se naši rektori i ministri znanosti slizali s Crkvom, znači da su odustali od evolucionizma i pristali na kreativizam. Pa da, lakše je vjerovati nego znati. Ako se ministar obrazovanja i rektori klanjavu pred kardinalom, imamo misaoni pad unazad.

»**Kad pišemo o moralu, gdje je tu kapitalizam?**

- Kapitalizam nije ni moralan ni nemoralan, nego amoralan. Kapitalizam nema nikavog razloga da finančira obrazovanje, već on finančira školovanje. Pazite, nās ljudi imaju 0,5 posto u odnosu na sva živa bića na Zemlji, a mi na planetu postojimo 0,15 posto vremena postojanja života na Zemlji. I ovih 0,5 posto je u 0,15 posto vremena uspjelo dovesti život na Zemlji do samog ruba, svojim izumima bez razuma. Profit nije ekomska paradigma, nego politička – to je naknadna za nasilje nad prirodom. Kozmos nam je dao 50 posto šanse da budemo životinje i 50 posto da budemo ljudi, ali mi smo izgubili čovječnost čovjeka.

»**Što smo onda postali?**

- Ako smo oslobođeni morala, onda smo pristali biti životinje. Nismo uopće shvatili kolike nam kozmos pruža mogućnosti. I sad se postavlja pitanje: tko je 1991. ukinuo jedan civilizacijski okvir, a da nije pripremio narod za drugi okvir? Socijalizam nam je smetao jer je bio dogmatski, a kakav nam je kapitalizam? Davne 1947. smo čekali Marshalllove pakete pomoći, a sad čekamo EU fondove – stalno je prisutna ta najamnička, ovisnička psihologija. Ako znamo da je 90 posto privatizacije u Hrvatskoj izvedeno kriminalno, zašto šutimo? Ako je točno da su visokoobrazovani u vrhu pljačke, onda se postavlja pitanje s kojim je ciljem stvarana Republika Hrvatska.

Civilizacija koja počiva na novcu nema perspektivu. Nezaposlenost i otpuštanje ljudi je dio procesa raščovječavanja

Oči u oči Naš ugledni ekonom

Hrvatska kultura

Socijalizam nam je smetao jer je bio dogmatski, a kakav nam je kapitalizam? Davne 1947. smo čekali Marshalllove pakete pomoći, a sad čekamo EU fondove – stalno je prisutna ta najamnička, ovisnička psihologija

PIŠE DAMIR PILIĆ

Kapitalizam nije i ne može biti zadnje utočište ljudske vrste

unist dr. Slavko Kulić analizira civilizacijski doseg Hrvatske i svijeta

čka nije subjekt e i civilizacije

» Ne znam koji je bio cilj, ali rezultat je da smo se našli u dužničkom ropstvu. Slaže se li se s time?

- Još 60-ih godina prošlog stoljeća sam upozoravao da samoupravni socijalizam ne može funkcionirati na dug, jer dužan čovjek nije sloboden, kao što ni dužno društvo nije slobodno. Ali nije to specifikum naših prostora: danas su 93 posto ljudi na svijetu dužnici. Uкупni svjetski proizvod iznosi 87 trilijuna dolara, a ukupni dug ljudi je 187 trilijuna dolara, od čega

ga 54 trilijuna otpada na javni dug: 15 na SAD, 14 na Europu itd.

» Je li moguć izlaz iz toga?

- Civilizacija koja počiva na novcu nema perspektivu. Nezaposlenost i otpuštanje ljudi je dio procesa raščječavanja, a samo u Europi danas ima 28 milijuna nezaposlenih. Postoje razlike između liberalnog i neoliberalnog kapitalizma. Prvi princip liberalnog kapitalizma je sloboda kretanja kapitala i rada, a drugi princip

je sloboda investiranja zbog profita. Međutim, neoliberalni kapitalizam ima sljedeći princip: apsolutna sloboda kretanja kapitala, a zabrana slobode rada. Lani sam bio na Svjetskom znanstvenom forumu u Rio de Janeiru, gdje je zaključeno da uporište znanosti mora biti u humanizmu, a ne u nasilju. Pa ipak, devet od deset znanstvenika radi za vojsku. Zašto? Pa jasno: vojska najbolje plaća.

» Što je s pravom na rad, koje je zapisano

valjda u svim ustavima na svijetu?

- Pravo na obrazovanje i pravo na rad su prirodna prava. Onih 40.000 nezaposlenih u Splitu i 50.000 u Splitsko-dalmatinskoj županiji nije slučajno nezaposleno – netko je to proizveo s nekim ciljem: da većina ostane bez perspektive i potlačena, u korist prava jačeg. Ljudska vrsta je odavno skrenula s puta čovječnosti. Doveli smo se u stanje da pojedinc brine samo za sebe, a svi drugi su za njega neka raspoloživost zbog

va, čovjek je postigao da danas može ubiti preko bespilotne letjelice, preko kompjutera – ne može više ni suditi zločin, kad ne znaš tko ga je počinio.

» Oprostite, kažete da živimo u vrijeme Četvrtog svjetskog rata. Niste li preskočili Treći?

- Treći svjetski rat je bio protiv komunizma, odnosno protiv fikcije, jer se komunizam nikad i nigdje nije ni ostvario. Zapravo, to je bio rat protiv onih koji drukčije misle i ljudi koji drukčije misle su taj rat izgubili.

» Niste optimist za budućnost?

- Budućnost civilizacije ćemo naći u još nemisljenom mišljenju, jer s ovim što sada mislimo možemo maksimalno do mjesne zajednice, ako znamo gdje je. Maloprije smo rekli da i evolucionizam i kreacionizam od čovjeka traže podložnost, a ne čovječnost. Svi traže poslušnost, i roditelji, i učitelji i država. Što radimo od treće do sedme godine djetetove, kad se stvara karakterni temelj? Kupujemo mu sitne igračke da ga podmitimo, da nam bude poslušan. Uz jednu vrstu čimpanze, ljudska vrsta je jedina na Zemlji koja ima osjećaj ugroženosti u prostoru od drugih, ali s naslova nacije, pa nam smetaju Hrvati, Srbi, Turci, Albanci. Kad bismo bili čovječniji, ne bi nam nitko smetao. Ljudski odnosi počivaju na povjerenju, a životinja ma je karakterističan strah, preživljavanja radi.

Monetarizam i nasilje

» Na predavanju ste govorili o svjetskoj piramidi moći?

- Cinjenica je da 400 obitelji u svijetu ima 80 posto svjetskog bogatstva. Kako oni čuvaju to svoje bogatstvo? Dva su načina: kroz monetarizam i kroz nasilje. Za monetarizam je zadužen MMF, tako da ljudi i države čini dužnjima, a za nasilje je zadužena vojska i policija, odnosno NATO. Broj ratovala u svijetu raste. Ili te osvoji preko tržišta, ili preko bojišta. Znanost je zakazala i u definiciji terora i terorizma, jer prema znanosti ispadaju su teroristi oni koji pružaju otpor, a ne oni koji stvaraju nasilje.

» Imate li poruku za kraj?

- Ovo što se događa u Hrvatskoj i svijetu je posljedica neznanstvenosti. Ovaj sadašnji broj nezaposlenih i raščječenih nije ništa prema onome što će doći, što je na pomolu. Ako se 1991. društvo opredijelilo za varanje, a ne za stvaranje, onda je ovo što danas imamo logična posljedica. U današnjim okolnostima sreća je psihički poremećaj – ako je čovjek svjestan, ne može biti sretan. Mi jedemo stvarnost svojoj djeci. Ovo je najblža interpolacija naše stvarnosti koju sam mogao dati. Kapitalizam nije i ne može biti zadnje utočište ljudske vrste.

Budućnost
civilizacije
ćemo naći u još
nemisljenom
mišljenju, jer s
ovim što sada
mislimo možemo
maksimalno
do mjesne
zajednice, ako
znamo gdje je

neke iskoristivosti, kroz neko zbranjanje i odbijanje. Kapitalizam to ne interesira, ta čovječnost i onečječavanje. A još je Einstein rekao da je najznačajnija ljudska težnja upravo traganje za moralnošću.

Deficit svijesti

» Niste mi rekli ima li izlaza?

- Deficit svijesti je prvi deficit, a svi drugi deficiti su posljedica toga. A pojam o sebi, odnosno svijest, ne može se postići bez učenja, a učenje nam nije dostupno. Moramo se okretnuti suradnji, na principima stanične biologije. Temelj evolucije je suradnja, a ne sukob.

» Ali u današnjem svijetu sukoba je sve
više, a suradnje sve manje?

- Bio sam u Berlinu na konferenciji „Istok-Zapad“ i tamo sam se jasno obrušio na staljinizam, ali i na imperijalizam. Živimo u vrijeme Četvrtog svjetskog rata, koji se vodi za prostor i preostale resurse. Ultimativno širenje imperijalizma do granica staljinizma – to je ono čemu danas svjedočimo. Uspjeli smo proizvesti oružja za uništenje 50 milijardi ljudi, a ne možemo proizvesti hrane za 7,4 milijardi. Homo sapiens je vrlo opasno živo biće. Zločin se obezliča